

Versnelling innovatie stallen en mestverwerking

Stand van zaken

Medio deze zomer is door de 5 veehouderijsectoren geconstateerd dat er onvoldoende voortgang gemaakt wordt m.b.t. innovatieversnelling en dat de daarvoor gedane aanbevelingen (o.a. via Taskforce Versnelling Innovatieprocessen Stalsystemen) onvoldoende omgezet worden in daadwerkelijke acties. Sectoren hebben aangegeven bereid te zijn, onder voorwaarden, regie te nemen en deze acties zelf vorm te geven. Via een brief aan de ministers van LNV en NnS zijn voorstellen hiervoor gedaan en besproken. Nu zijn we een half jaar verder en is er het gevoel ontstaan dat er sprake is van welwillendheid bij alle actoren, maar een onsamenhangende aanpak van Rijk en provincies, waarbij sectoren het gevoel hebben onvoldoende te zijn aangehaakt. De vraag is hoe we dit kunnen verbeteren en toch de nodige snelheid kunnen realiseren.

In de bijlage is het proces tot op heden geschetst vanaf het verschijnen van het rapport van de Taskforce Versnelling Innovatieprocessen Stalsystemen in februari 2021. Op basis daarvan is een voorstel gedaan voor verdere aanpak, gebaseerd op optimale samenwerking tussen Rijk, regio en sectoren. Deze aanpak wordt gelijk hieronder weergegeven.

Governance

Bestuurlijk overleg (B.O.).

Minister LNV, directeur I en W, directeurs DAD en PAV, 2 gedeputeerden namens provincies, VNG, 5 veehouderijvoorzitters (of 2 namens alle veehouderijsectoren).

BO komt 2x bij elkaar. Eind februari en vlak voor zomer.

Streven om de inrichting van het regieorgaan vlak voor zomer af te ronden; hiervoor is door LNV een projectteam samengesteld..

Voorstel: inrichten van een stuurgroep Ondersteuning Bestuurlijk Overleg, met 1 vertegenwoordiger Landelijke Overheid, Provincies en Sectoren.

Daarnaast is de voorzitter van de Werkgroep deelnemer aan de stuurgroep Ondersteuning Bestuurlijk Overleg. De rol van deze groep is het vertalen en concretiseren van de afspraken uit het bestuurlijk overleg, en het formuleren van de opdrachten van de werkgroepen. Tevens wordt hier het bestuurlijk overleg voorbereid.

Werkgroep (voor operationele beslissingen (binnen kaders).

- LNV is trekker ([REDACTED]).
- Verdere samenstelling
 - Projectleider regieorgaan: [REDACTED] (LNV)
 - Juridische expertise [REDACTED] (LNV)
 - Beleidsmedewerker I en W: [REDACTED]
 - Namens zandprovincies: [REDACTED] (Gelderland) en [REDACTED] (Brabant)
 - IPO/Bij 12: [REDACTED]
 - VNG: [REDACTED]
 - Sectoren: [REDACTED], [REDACTED]
 - FME/taskforce stallen Noord-Brabant: [REDACTED]
 - Nog in te vullen: deelname maatschappelijke organisaties volgens voorstel kwartiermaker en toezegging in Kamerbrief.
- Specifieke opdrachten wegzetten in taakgroepen o.b.v. afgebakend taakdocument. Taakgroepen rapporteren maandelijks aan werkgroep.
- Nadenken hoe terugkoppeling naar verschillende achterbannen kan plaatsvinden.
- Financiering taakgroepen

Voorgesteld wordt in ieder geval de volgende taakgroepen (circa 5 personen per groep) in te richten, waarbij per taakgroep (niet uitputtend) al enkele taken zijn weergegeven, zoals die in de bijlage zijn vermeld in de diverse brieven/documenten:

- 1) Taakgroep Inrichting regieorgaan.
 - Vaststellen doelen regieorgaan
 - Welke samenwerkingsvorm is nodig en hoe verhoudt zich dat tot lopende zaken en verschillende overheden?
 - Wat is nodig om te starten?
 - Hoe moet de governance er uit zien?

Hiervoor is inmiddels binnen LNV een projectgroep ingericht. Trekker: [REDACTED]
- 2) Taakgroep Inrichting Fieldlabs
 - Opstellen objectieve selectiecriteria doorbraakinnovaties
 - Opstellen lijst met lopende (regionale) projecten
 - Organisatie selectie doorbraakinnovaties per sector (zorgen voor draagvlak).
 - Opstellen criteria waar fieldlabs aan moeten voldoen.
 - Realiseren voldoende ondersteuning fieldlabs (juridisch, wetenschappelijk, wat nodig is voor versnelling RAV, uitvoering).
 - Analyse rapportage RVO met bestaande knelpunten goedgekeurde Sbv-projecten (vergunningen, bouwkosten).
 - Betrekken WUR-rapportage beschikbare technieken (zowel brongericht als nageschakeld).
- 3) Taakgroep Financiën
 - Bespreken regionale ervaringen en knelpunten m.b.t. financiën en terugkoppeling oplossingen.
 - Hoe kunnen fieldlabs gefinancierd worden (door regieorgaan zelf blijkt te complex)
 - Passen binnen staatssteunkaders en formuleren knelpunten/oplossingsrichtingen (bv. binnen GLB)
 - Financiering regieorgaan
 - Hoe kunnen reeds bestaande en beschikbare fondsen binnen de gestelde regels en financiële kaders benut worden? Bv. in Gelderland het Topfonds Gelderland en het Gelders Perspectieffonds. Welke rol kunnen organisaties als OostNL, als beheerder van beide fondsen spelen?
 - Wat kunnen landelijke regelingen als MIA/VAMIL en SDE++ betekenen.
 - Hoe kunnen het stikstof en transitiefonds worden ingezet?
 - Zijn er andere financiële stimulansen denkbaar? Bv. Hoe kunnen vrijgespeelde emissierechten (door duurzame stalsystemen) worden ingezet als hefboom voor investeringen in verduurzaming (CO2-credits). Wat is hier al over bekend?. Gaat hierbij dus om een ontwikkeling van een systematiek om verdere verlaging dan emissieplafond te stimuleren en te belonen.
- 4) Taakgroep sensoren
 - Opdeling naar de 3 doeleinden van meten met een oplopende behoefte aan nauwkeurigheid en noodzaak tot borging:
 1. voor de bedrijfsvoering door de veehouder zelf,
 2. voor certificeringen en keurmerken van externe ketenorganisaties, of
 3. voor het voldoen aan emissieregelgeving waarop het bevoegd gezag controleert.
 - Waar moeten sensor- en datasystemen aan voldoen?
 - Naast meeteffectiviteit is ook ontwikkelen van eisen en protocollen om fraude tegen te gaan cruciaal
 - Tevens is onafhankelijke borging van de rapportage van het meetinstrumentarium nodig.
 - Mogelijkheden certificering
 - Mogelijkheden inbedding in private kwaliteitssystemen
 - Eisen m.b.t. data opslag en -uitwisseling en dashboards.

- Advies over openstelling innovatiemodule Sbv voor sensoren met extra aandacht voor borging.
 - Samenstelling:
 - i. ook toezichthouders
 - ii. 3 coördinatoren sensoren
 - iii. Ook One Planet en Connecting Agri & Food
- 5) Taakgroep VTH (vergunningen o.b.v. crisis en herstelwet)
- Inrichting circa 8 pilots waarbij vergunning voor doelvoorschriften o.b.v. Crisis- en Herstelwet.
 - Betrekken bestaande initiatieven op dit vlak (Innovatiepark De Vlier, DHI etc., pilot Achterhoek.
 - Samenstelling: in ieder geval omgevingsdienst, VNG en provincie. (zie voorbeeld Ter Haar in Achterhoek).
- 6) Taakgroep Juridisch (zie verslag n.a.v. overleg met ██████████ (LNV).
- 7) Taakgroep inrichten kennisplatform/loketfunctie (trekker FME ██████████).
- 8) Taakgroep mestverwerking
- Adviserende en stimulerende rol voor ontwikkeling innovaties op vlak van verwerking, verwaarding en aanwending van mest.
 - Verder uitwerken van borging (bv. dagontmesting, bronscheiding en terugwinnen nutriënten op eigen bedrijf)
 - Uitwerken sectorplannen binnen spoor 2 mestbeleid.
 - Nadere definiëring definitie mestverwerking. Huidige definitie is gericht op export van mest, al dan niet verwerkt. Hierbij belangrijk aan te geven in hoeverre bv. monovergisting in kader van biogasproductie onder definitie van verwerking valt.
 - Wat is extra nodig aan mestverwerkingscapaciteit in Nederland/diverse regio's gezien de wens om alle (overschot)mest in Nederland te verwerken?
 - Hoe kunnen nieuwe locaties voor mestverwerking (centraal/decentraal) gerealiseerd worden? Hierbij kan een team van experts worden ingesteld om mestverwerkingsinitiatieven te ondersteunen bij vergunningsprocedures
 - Aanvullen met andere afspraken die hierover reeds gemaakt zijn in klimaatakkoord, maar nog niet zijn opgepakt.
- 9) Taakgroep maatschappelijke discussie toekomstbestendige stallen (invulling kan wat later)
Belangrijk is dat er een krachtige communicatiestrategie richting burgers opgesteld wordt (innovaties belangrijk in kader van circulariteit, bijdrage energietransitie, productie groene meststoffen etc.)
- 10) Taakgroep VTH systematiek buiten de stal (mestverwerking en -verwaarding)

Bijlage: Het proces afgelopen jaren

- 1 Feb. 2021. Rapportage “Ruimte voor Ondernemerschap” van Taskforce Versnelling innovatieproces aangeboden aan LNV en IenW. Hoofdpunten:
 - Doel: via versnelling van innovatieve stallen bijdragen aan maatschappelijke opgaves,
 - Gaat hierbij om integraal duurzame, laag-emitterende bedrijfs- en stalsystemen, met aandacht voor diergezondheid en welzijn.
 - Constatering: teveel barrières om deze versnelling te realiseren:
 - Ontwikkeling van nieuwe stalconcepten complex
 - Periode van ontwikkeling naar implementatie te lang
 - Onvoldoende lange termijn zekerheid voor bedrijven om te kunnen investeren
 - Twijfels over emissiefactoren in praktijksituaties.
 - Te weinig prikkels om emissies verder te reduceren na de bouw van de stal.
 - Aanpak via 3 sporen nodig:
 1. Ontwerpen regelgeving op basis van doelvoorschriften, om ondernemerschap veehouder optimaal te benutten en bredere potentieel van oplossingen aan te kunnen boren. Maximaal gebruik maken van borging bestaande systemen in private sector.
 - Meten van emissies met sensor- en datasystemen.
 - Moet uiteindelijk gelden voor ammoniak, methaan, fijnstof en geur.
 - Instellen onafhankelijk tripartite kennisplatform voor vaststelling emissieplafonds met afweging van technische, economische en maatschappelijke aspecten.
 - Eenduidig kader met handhavingseisen
 - Systematiek voor de veehouder om verantwoording af te kunnen leggen met continu inzicht in eigen emissies en mogelijkheden om bij te sturen.
 - Ontwikkeling systematiek om verdere verlaging dan emissieplafond te stimuleren en te belonen.
 2. Verder optimaliseren huidige regelgeving in tussentijd.
 - Verbeteren afstemming innovatoren, RVO en TAP (technische advies pool).
 - Inrichting tripartite kennisplatform
 - Vergunningen realiseren voor proefbedrijven binnen pilots o.b.v. Crisis- en Herstelwet en daarbij ook voer- en managementmaatregelen meenemen.
 3. Inrichting 20-tal pilots en optimaliseren internationale samenwerking.
 - Voor melkvee, varkens, pluimvee, kalveren en geiten.
 - Zorg voor voldoende middelen, projectmanagement en ondersteuning voor kennisverspreiding.
 - Ondersteuning bewezen innovaties uit deze pilots via Sbv-regeling.
 - Aanpassing Sbv-regeling om inzet sensor- en datasystemen te subsidiëren.
 - Geconstateerde knelpunten m.b.t. staatssteun inventariseren en bespreken in kader van GLB.
 - Voorstel Taskforce: instellen publiek-privaat regieorgaan om hele transitie te begeleiden.
- 1 Feb. 2021: Roadmap Stallen en Mestverwerking afgerond
 - Opgesteld door stuurgroep (CoViVa, POV, LNV, Voersector en AgriNL)
 - Financiering CoViVa, LNV en AgriNL (elk 1/3)
 - Aanpak gericht op varkenshouderij, gezien eis 100% mestverwerking varkenshouderij binnen contouren mestbeleid.
 - Trekker: XXXXXXXXXX
 - 4 hoofdconclusies:
 - Stalinnovaties en mestverwerking niet los van elkaar te zien. Integrale aanpak nodig.
 - Samenhangende aanpak nodig. Nu veel versnipperd.
 - Werkt alleen als Rijk, regio en sector samenwerken

- Vanuit praktijk (aan)gedragen oplossingen, o.a. door ervaring in pilots op te doen.
- Voor vervolg is binnen CoViVa stuurgroep Stallen en Mestverwerking ingesteld met volgende partijen: POV (■■■■■ (voorzitter) en ■■■■■), LNV (■■■■■ DAD) en ■■■■■ (PAV)), provincies (■■■■■ (NB) en ■■■■■ (Gld), VNG (■■■■■), RABO (■■■■■), voer (■■■■■), NCM (■■■■■) en Nationaal Groenfonds (■■■■■).
- 5 februari 2021: TK brief waarin is aangegeven dat
 - idee regieorgaan wordt omarmd
 - er tevens een speciaal gezant innovatie moet worden aangesteld, o.b.v. motie Lodders.
 - Er een kwartiermaker wordt aangesteld
 - Doel: versnelling innovaties op vlak van stallen, mestverwerking en mestaanwending.
- November 2021: opdrachtformulering kwartiermaker:
 - Rol innovatiegezant concreet maken met focus op stallen, mestverwerking en -aanwending
 - Programma en governance regieorgaan inrichten met betrokkenheid van stakeholders inclusief financieringsvoorstel.
 - Actiemodus creëren om innovaties in de praktijk te brengen door wegnemen praktische belemmeringen en optreden als verbinder tussen stakeholders.
 - Start: voorjaar 2022.
- 10 juni 2022: brieven m.b.t. stikstofaanpak naar Tweede Kamer. Basis: aanpak via NPLG (nationaal plan landelijk gebied). Doelen (integraal) dienen door provincies via gebiedsgerichte aanpak ingevuld te worden. Zes zandprovincies nemen vervolgens regie onder onafhankelijke leiding van ■■■■■. Aanpak richt zich op 3 sporen:
 - Pilots met (mono)mestvergisting op melkvee- en varkensbedrijven, waarbij verdienmodel gevonden moet worden via opbrengst groen gas en scheiding digestaat in dunne en dikke fractie, waarbij (na strippen) eindproducten ook als kunstmestvervanger kunnen worden ingezet
 - Pilots m.b.t. sensor- en datasystemen.
 - Pilots m.b.t. mestaanwending.
- 19 juli: Brief gezamenlijke veehouderijsectoren aan minister met oproep tot snelle gezamenlijke actie om versnelling nu ook echt mogelijk te maken en komt met concrete voorstellen voor korte termijn totdat regieorgaan is ingesteld.
 - Voorstel met 2 fasen:
 1. Versnellen van doorbraakinnovaties en realiseren van vergunnen o.b.v. sensoren
 - a. Elke sector selecteert 2 doorbraakinnovaties om deze versneld erkend te krijgen
 - b. Testen van protocollen voor sensor- en datasystemen samen met gemeenten, omgevingsdiensten en provincies om deze via Crisis- en Herstelwet in te zetten.
 - c. Groot aantal sensoren uitrollen in praktijk om data te kunnen verzamelen ter onderbouwing en ervaringen opdoen met variatie en verklaringen voor deze variatie te kunnen aandragen.
 2. Aanpak urgente flankerende vraagstukken:
 - Opstellen objectieve criteria voor selectie doorbraakinnovaties.
 - Organiseren maatschappelijke discussie m.b.t. oplossingen via innovatie
 - Ontwerpen systematiek voor vergunnen, toezicht en handhaving voor bedrijfssystemen (stalsystemen inclusief processen daarna t/m aanwending mest).
 - Sectoren zijn bereid dit zelfstandig te organiseren, maar vragen hiervoor dan:
 - Geld:

- 4,4 miljoen euro maximaal voor totaal
 - 500.000 euro voor onderzoeksprogramma sensoren
 - Verstrekkingregeling sensoren van 1,8 miljoen euro
 - Gefocuste samenwerking
 - Samenwerking verschillende overheden
 - Commitment Rijk dat er taskforce VTH wordt ingericht.
 - Garanties: uitwerken systematiek garantieverlening op emissiereducties door toeleveranciers, in samenwerking met vergunningsverlening.
 - Concrete doelstellingen na één jaar:
 - 10 systemen eind 2023 gereed voor markt via voorlopige erkenning
 - Honderden sensoren in praktijk gebruikt en er wordt geleerd van de variatie in de praktijk.
 - Dat er in verschillende gemeenten en provincies in de praktijk protocollen voor sensor- en datasystemen worden toegepast.
 - Cruciale vraagstukken zijn voorbereid voor het in te stellen regieorgaan, waaronder maatschappelijk gedragen lange termijn ontwerpeisen.
 - Brief is samen met eindrapportage kwartiermaker eind augustus 2022 besproken tussen sectoren en ministers en is besloten e.e.a. op te pakken en ambtelijk verder uit te werken. Hierbij ook advies van Remkes meenemen.
- Rapportage Remkes
Nog invullen.
 - Overleg veehouderijsectoren en LNV op 21 oktober
Zie verslag van dat overleg.
 - Meerdere brieven naar Tweede Kamer op 25 november, waaronder
 - brief minister Nens over Porthos uitspraak en aanscherpingen huidige systeem van toestemming in kader wet Natuurbeheer en gebruik van emissiefactoren (RAV).
 - Brief lenW met beleidsreactie op rapport “verbetering effectiviteit emissiearme stalsystemen in praktijk”.
 - brief minister LNV over ‘toekomst bevorderen innovatie van emissiearme stalsystemen’
 - Doelsturing en stoffenbalans zijn belangrijk en breder dan stalinnovatie, maar ingrijpend en worden uitgewerkt in kader van landbouwakkoord.
 - Uitdagingen zitten op vlak van meten emissies en (juridische) borging en handhaving
 - Positief over de hoofdlijnen en waardevolle adviezen van de kwartiermaker.
 - Doorbraakinnovaties nodig, die zowel technisch, juridisch, economisch en maatschappelijk werken.
 - Advies m.b.t. inrichten regie-orgaan en organisatie fieldlabs wordt overgenomen.
 - Belangrijke meerwaarde in de samenwerking tussen alle betrokken partijen (medeoverheden, veehouderijsectoren, maatschappelijke organisaties en Rijksoverheid).
 - Op verzoek gezamenlijke veehouderijsectoren gaat een werkgroep aan de slag met korte termijn zaken nodig om tot regieorgaan te komen. Hierbij zullen maatschappelijke organisaties gevraagd worden aan te sluiten. LNV zal dat organiseren.
 - Taken regieorgaan:
 - Versnelling innovaties met doelvoorschriften
 - Inrichten en ondersteunen fieldlabs
 - Houdbaarheid van innovaties i.r.t. toestemming Wet Natuurbeheer

- Twee taakgroepen ter ondersteuning regieorgaan: taakgroep mestverwerking en taakgroep sensor- en datasystemen.
 - Fieldlabs:
 - Doelen:
 - 1) bevorderen succesvolle marktintroductie van innovaties
 - 2) Ervaring opdoen met doelvoorschriften in combinatie met real time meten.
 - Zoveel mogelijk aansluiten bij reeds lopende (regionale) initiatieven.
 - Criteria nodig waar fieldlabs aan moeten voldoen.
 - Nader te bepalen hoe fieldlabs gefinancierd moeten worden. Door regieorgaan blijkt te complex.
 - Sensoren:
 - Taakgroep moet goed aansluiten op lopende activiteiten en bestaande kennis benutten.
 - Conclusies quick scan WUR m.b.t. meetsensoren benutten.
 - Samenwerken met programma “Meten op bedrijfsniveau” binnen Nationaal Kennisprogramma Stikstof met onderscheid in drie niveaus:
 - 1) Informeren van de veehouder (eigen inzicht)
 - 2) Stimuleren van de veehouder. Bv. koppeling met kpi's en beloning.
 - 3) Als middel om aan te tonen dat aan doelvoorschriften wordt voldaan (binnen emissieplafond blijven).
 - Aanstellen coördinator per niveau om te bepalen wat nodig is (richtlijnen gebruik, datagebruik en data uitwisseling, juridische aspecten).
 - Minimaal 1 fieldlab per niveau voor melkvee, varkens en pluimvee sensoren te testen. Daarnaast 1 pilot voor kalveren en 1 pilot voor geiten.
 - Afstemming met zandprovincies, FoodValley en Stichting Biomassa.
 - Koppeling met KDV, waar op 4 varkensbedrijven geprobeerd wordt te vergunnen o.b.v. doelvoorschriften in kader van Crisis- en Herstelwet.
 - Innovatiegezant: wordt nu opgepakt in kader van Nationaal Innovatieprogramma Landbouw en mogelijk iets anders dan advies Kwartiermaker. Begin 2023 duidelijkheid.
 - Sbv:
 - Innovatiemodule wordt voorlopig niet meer opengesteld. Eerst huidige knelpunten inventariseren op vlak van verkrijgen vergunningen en hogere bouwkosten. RVO komt op korte termijn met rapportage. Rapportage moet gebruikt worden bij keuze fieldlabprojecten.
 - LNV gaat na of innovatiemodule voor sensoren met extra aandacht voor borging toegevoegde waarde heeft.
 - Investeringsmodule wordt opgeschort gezien huidige onduidelijkheden Wnb vergunningen en risico's op lock-in (risico op niet gelijk oplopen met andere doelen (bv. welzijn, brandveiligheid, andere emissies; te weinig integraliteit). Eerst WUR inventarisatie naar beschikbare technieken (brongericht en nageschakeld).
- Overleg op 22 december
Zie verslag